

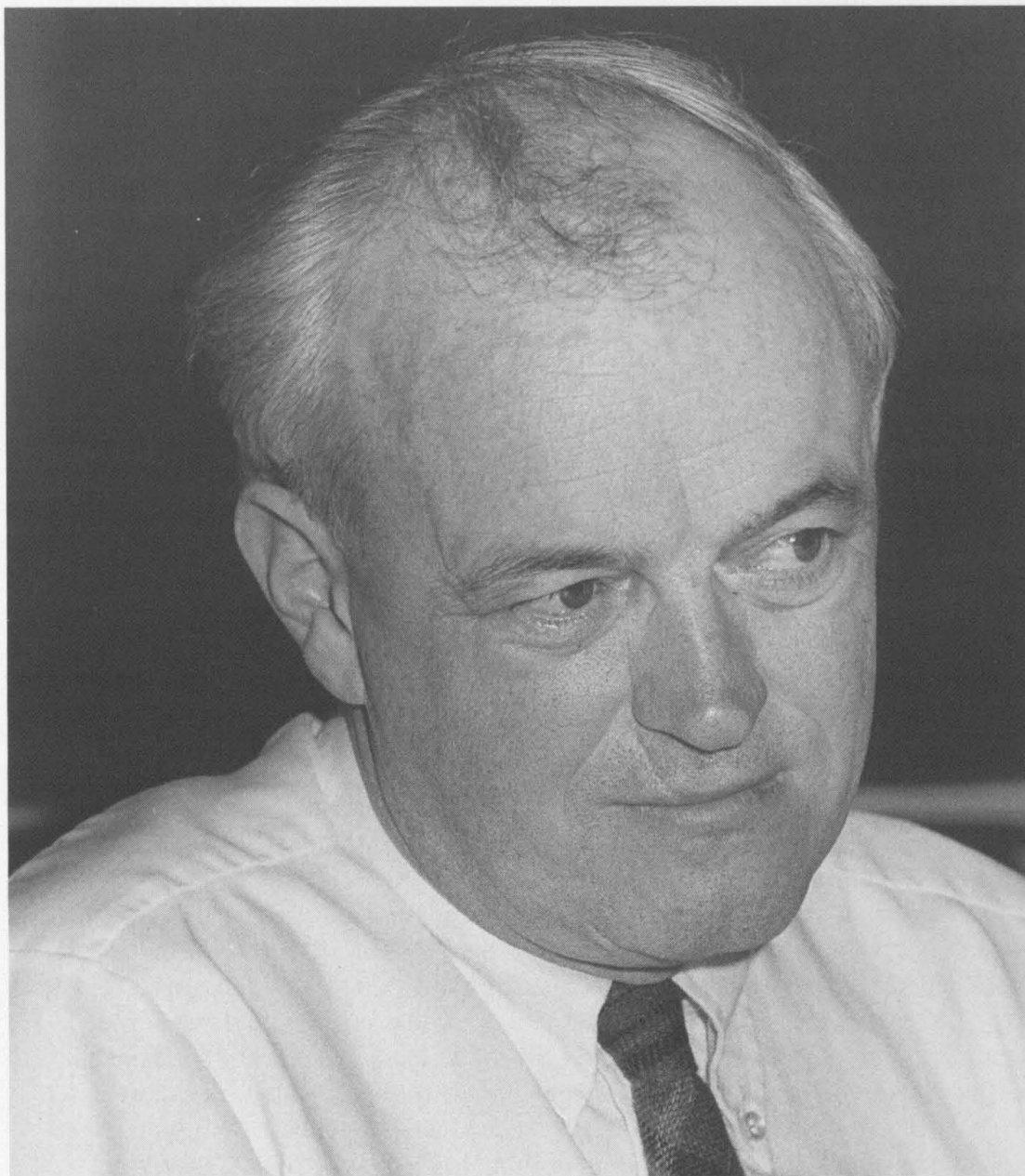
Citation:

V. Westhoff, Levensbericht F.A. Stafleu, in:
Levensberichten en herdenkingen, 1999, Amsterdam, pp. 27-36

Levensbericht door V. Westhoff

Frans Antonie Stafleu

8 september 1921 – 16 december 1997

Frans Antonie Stafleu

Frans Antonie Stafleu werd geboren in Velsen (NH) op 8 september 1921, als zoon van Frans J. Stafleu en Elisabeth S. Ladan. Hij had één zuster, geen broers. Zijn vader was beroeps-onderofficier bij het leger, hetgeen enkele verhuizingen met zich meebracht. In Bussum bezocht hij de lagere school; vervolgens te Utrecht eerst de MULO en daarna de Gemeentelijke HBS, waar hij in 1939 het eindexamen aflegde. Tijdens zijn leertijd aan de HBS werd hij lid van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJV), waaruit vele biologen van naam zijn voortgekomen. Hij viel daar terstond op door zijn grondige kennis van de flora van Nederland, waarin hij zich al vroeg door zelfstudie had bekwaamd. In 1937 werd hij lid van de Plantensociologische Werkgroep van de NVJ. Zijn eerste publicaties hebben dan ook betrekking op de plantensociologie, vooral op de vegetatie van de droge graslanden en stuifzanden. Zijn ongewone ambitie en gedrevenheid wekten in de NVJ toen reeds opzien.

In 1939 ving hij aan de Rijksuniversiteit Utrecht zijn studie aan, eerst in de chemie, doch al spoedig ging hij over tot de biologie, mede op raad van zijn vriend Herman Passchier, met wie hij zeven jeugd jaren in de veldbotanie had samengewerkt. Hoewel zijn belangstelling vooral uitging naar de dierfysiologie, zag hij daarvan af uit weerzin tegen het verrichten van dierproeven. Hij specialiseerde zich vervolgens eerst in de floristiek van Lichenen en daarop in de taxonomie der Phanerogamen (thans Magnoliophyta genoemd). In 1946 legde hij zijn doctoraal examen cum laude af, met plantensystematiek als hoofdstudierichting. Als promotie-onderwerp lag een monografie van een Zuid-Amerikaanse plantenfamilie voor de hand, aangezien het onderzoek in de Bijzondere Plantkunde te Utrecht in hoofdzaak daarop gericht was. Reeds in 1948 promoveerde hij bij professor A.A. Pulle op het proefschrift *A monograph of the Vochysiaceae, I. Salvertia and Vochysia*, twee genera van de neotropische familie Vochysiaceae, bestaande uit houtige gewassen.

In 1947 trad hij in het huwelijk met zijn studiegenote C.A.M. (Letty) Corporaal, die eveneens in 1921 geboren was. Uit dit huwelijk werden twee zoons geboren: Gerard Peter in 1950, Frans Richard in 1953.

Zoals toen gebruikelijk was, leverde zijn salaris als assistent aan de Universiteit onvoldoende op voor zelfs een bescheiden levensonderhoud. Hij moest dus naar een andere werkkring uitzien. Van juli 1946 tot september 1948 was hij verbonden aan het Instituut voor Rassenonderzoek van Landbouwgewassen te Wageningen. Na zijn promotie was hij van september 1948 tot januari 1950 als geneticus werkzaam aan het Proefstation voor de Java-suikerindustrie te Pasoeroean op Java. Dit was voor hem geen gelukkige tijd. Het verblijf aldaar ving aan tijdens de zogenaamde 'politieacties' in wat toen nog Nederlands Indië heette. In het eerste halfjaar kreeg Stafleu nog wel de gelegenheid de tropische natuur te leren kennen. Hij bezocht het oerwoud op de helling van de Gedeh bij Tjibodas, en samen met zijn studiegenoten Leo en Netty Bels-de Jong in Oost-Java de helling van het

Ardjoena-gebergte en de mangrove langs de Straat van Madoera. Eerst in mei 1949 kon zijn vrouw hem komen vergezellen. In die tweede periode was men in Pasoeroean praktisch een gevangene; slechts onder militair geleide mocht men de stad verlaten.

Na de soevereiniteitsoverdracht aan de Republiek Indonesia Serikat op 27 december 1949 keerde Stafleu terug in Nederland. Hij kreeg de keus tussen een functie aan het Rijksherbarium te Leiden als medewerker aan de Flora Malesiana en een aanstelling als wetenschappelijk medewerker bij de Systematische Plantkunde te Utrecht, waar professor J. Lanjouw een formatieplaats had weten te verwerven voor een functie die op Stafleu's capaciteiten was toegesneden. Hij koos voor de tweede mogelijkheid, volgens zijn eigen woorden wellicht uit voorkeur voor het oude nest. Zijn opdracht was drievoudig: ten eerste het leggen van een basis voor de International Association for Plant Taxonomy, de IAPT, die in 1950 op het Internationaal Botanisch Congres te Stockholm was opgericht; ten tweede de leiding op zich te nemen van het International Bureau for Plant Taxonomy and Nomenclature, dat aan Utrecht was toevertrouwd; ten derde het redigeren en uitgeven van het internationale tijdschrift *Taxon*, begonnen in 1951. Dit periodiek, dat hij tot 1992, dus meer dan veertig jaar lang, zorgvuldig redigeerde, groeide uit tot een belangrijk taxonomisch tijdschrift en tot het meest gezaghebbende orgaan op het gebied van de nomenclatuur der planten. Hierin verschenen meer dan 500 bijdragen van de hand van Stafleu, merendeels recensies.

Zijn taxonomisch werk zette hij voort tot in 1957, onder meer met de bewerking voor de Flora van Suriname van de families Dichapetalaceae, Trigoniaceae, Zygophyllaceae en Apiaceae, en met de voltooiing van zijn monografie van de Vochysiaceae.

Naast *Taxon* gaf Stafleu sinds 1952 een belangrijke serie publicaties uit, getiteld *Regnum Vegetabile*, waarin de resultaten van het Bureau van de IAPT verschenen. Gedurende zijn leven omvatte deze reeks 134 delen. Daaronder moet in de eerste plaats genoemd worden de *Index Nominum Genericorum Plantarum*, op grond van een besluit van het Internationaal Botanisch Congres te Parijs begonnen in 1954, als project voor kritische documentatie van alle gepubliceerde genus-namen van planten. Van 1954 tot 1972 werd deze index gepubliceerd als een kaartsysteem, in series van duizend kaartjes (dat wil zeggen duizend genusnamen). Van 1954 tot 1965 was het Utrechtse bureau van de IAPT het centrum van het project, waarin Stafleu vooral werd bijgestaan door J.J. Swart en later door W. Punt. Om de voortgang van het project te bespoedigen, deed de IAPT een beroep op de National Science Foundation in de Verenigde Staten. Deze subsidie werd verleend, waarmee een werkgroep van 10 personen op het Smithsonian Institution in Washington DC de taak aan de Index met de Utrechtse groep ging delen. In 1972 bleek publicatie in de vorm van een kaartsysteem niet langer mogelijk. De gegevens werden sindsdien verwerkt in een elektronische databank. Op grond van zijn leiding aan dit project

vertegenwoordigde Stafleu vervolgens de biologie in het centrale comité van Unisist, het ICSU-UNESCO-project voor de opzet van een mondiaal netwerk van informatiesystemen in de natuurwetenschappen.

Eerst in 1979 kwam de *Index Nominum Genericorum* in boekvorm uit, in drie delen, met als auteurs E.A. Farr, J.A. Leussink en F.A. Stafleu, Jan Leussink, Stafleus medewerker van 1971 tot 1986, was de Nederlandse steunpilaar van het werk.

Gedurende die Amerikaanse periode vertoefde Stafleu vooral in de Verenigde Staten. Het Utrechtse bureau van de IAPT bleef actief dank zij enkele trouwe medewerkers, onder wie in de eerste plaats Gea Zijlstra en zijn secretaresse Wil Keuken genoemd dienen te worden. De eerste is nog steeds in het project werkzaam; de tweede verliet de dienst in 1980.

Naast de *Index Nominum Genericorum* liepen andere door Stafleu bevorderde projecten, zoals *World report on Palaeobotany* (1956-1973), *Repertorium Plantarum Succulentarum* (1956-1973), *Index to plant chromosome numbers* (1967-1974), de monumentale *Index Muscorum* door P. Florschütz, W.D. Margadant en R. van der Wijk (1959-1969), en *Taxonomic Literature* (zie hierna).

Een hoofdtaak van de IAPT was de zorg voor de regeling en de werkwijze van de internationale botanische nomenclatuur. Na de tweede wereldoorlog viel de leiding daarvan toe aan de Utrechtse hoogleraar J. Lanjouw, die deze taak geleidelijk overdroeg aan Stafleu. De nomenclatuurzittingen van de Internationale Botanische Congressen waren daarvoor het medium, en het Editorial Committee van de Code of Botanical Nomenclature de uitvoerder. Lanjouw was Rapporteur-Général voor de nomenclatuur gedurende vier achtereenvolgende congressen, van Stockholm 1950 tot Edinburgh 1964, en tevens voorzitter van het Editorial Committee. Stafleu fungeerde in die jaren als secretaris daarvan en tevens als Vice-Rapporteur in Parijs (1954), Montréal (1959) en Edinburgh (1964). Vervolgens was hij Rapporteur-Général in Seattle (1969) en Leningrad (1975), tevens voorzitter van het Editorial Committee; van 1959-1964 was hij tevens secretaris en van 1981-1993 voorzitter van het General Committee van de IAPT. Het laatste door hem bijgewoonde congres was te Berlijn (1987). Voor de organisatie van het congres in Leningrad, in de toen internationaal nog zozeer geïsoleerde Sovjet-Unie, waren de adviezen en de steun van Stafleu onmisbaar. Hun resultaat was mede te danken aan zijn vriendschap met de Russische botanicus Armin Takhtajan. Ook zij beiden konden evenwel niet voorkomen, dat de excursies veeleer gericht waren op de bejubelde prestaties van de Sovjet-economie dan op de flora en vegetatie van het onmetelijke en voor buitenlanders zo onbekende Russische rijk.

Zijn werkkraft en toewijding en zijn organisatorische kwaliteiten vonden erkenning in een reeks van functies. Van de IAPT was hij penningmeester van 1954 tot 1964, secretaris en later tevens penningmeester van 1964 tot 1987, en president van 1987 tot 1993. Vanuit die posities werd hij betrokken bij de International Union of Biological Sciences (IUBS), als penningmeester van 1964-1967, als secreta-

ris-generaal van 1967-1970, als vice-president van 1970-1976, en tevens als secretaris van de Division of Botany van de IUBS van 1954-1982. Zijn hoogste functie was die van secretaris-generaal van de International Council of Scientific Unions (ICSU). Voorts was hij de oprichter (te Amsterdam, 1967) en eerste president van de European Association of Editors of Biological Journals, later genaamd European Life Sciences Editors Association, die in 1982 met de European Association of Earth Science Editors fuseerde tot de European Association of Science Editors.

In 1965 werd Stafleu benoemd tot bijzonder hoogleraar in de grondslagen van de Plantensystematiek te Utrecht. Hij aanvaardde zijn ambt met de oratie *Tasten of tellen. Een eeuw theorie en praktijk in de plantensystematiek*. Hij was vrijgesteld van het geven van cursorisch onderwijs, maar wel gaf hij in de cursus 1966-1967 een doctoraalcollege. Ook nam hij deel aan de leiding van studentenexcursies voor de kennis van de flora van Nederland. Zijn enige promovendus was Dr. W.D. Margadant (1968) op een proefschrift getiteld *Early Bryological Literature*. Op zijn voorspraak werd Margadant benoemd tot medewerker aan de Hunt Botanical Library te Pittsburgh, Pennsylvania, waarmee Stafleu een hechte betrekking onderhield. Op 14 september 1977 werd hij op persoonlijke titel benoemd tot gewoon hoogleraar in de geschiedenis en de grondslagen van de plantensystematiek. Van 1983 tot 1986 was hij voorzitter van de Vakgroep Systematische Plantkunde te Utrecht. Bij zijn emeritaat in 1986 werd hem te Zeist een grandioos internationaal afscheidssymposium aangeboden. In 1988 ging het Bureau van de IAPT van Utrecht over naar Berlijn.

Ondanks zijn grondige kennis van de vrije natuur en zijn warme betrokkenheid bij het Nederlandse landschap hield Stafleu zich uit zelfbeperking afzijdig van de organisaties op dit gebied. Slechts één maal voerde hij in dat opzicht actie, en wel toen het kleinschalige en intieme landschap langs de Kromme Rijn bij Oostbroek bedreigd werd door de vestiging van de universitaire campus *de Uithof*. Hij trachtte het bestuur van de universiteit te bewegen van dit onzalige plan af te zien en het oog te richten op het aanzienlijk minder kwetsbare gebied ten noorden van de stad. Het was David tegen Goliath, maar hij verloor die strijd.

In 1973 werd Stafleu benoemd tot lid van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Omstreeks die tijd werd hij herhaaldelijk geteisterd door aanvallen van migraine. Op medisch advies besloot hij zijn geliefde gin-and-tonic niet meer aan te roeren en zijn intercontinentale reizen drastisch te beperken. Dit bracht het einde van zijn betrokkenheid bij ICSU met zich mee; hij ging zich meer op Nederland richten.

Voor de Akademie heeft Stafleu uitzonderlijke verdiensten gehad. Van 1974 tot 1978 vervulde hij het penningmeesterschap van het bestuur van de Afdeling Natuurkunde en van het dagelijks bestuur; van 1978 tot 1984 was hij secretaris-penningmeester van beide organen. Mede dank zij zijn ervaring bij de IUBS en de

ICSU was hij in die functies een grote en slagvaardige drijvende kracht. Dit leidde tot veranderingen in het Bureau en tot versterking van de band met de Akademie-instituten. Hij wist het gezag van het bestuur ten opzichte van het Bureau te versterken.

Stafleu was lid van de Commissie van Beheer van het Instituut voor Oecologisch Onderzoek, van het Limnologisch Instituut, van het Centraal Bureau voor Schimmelcultures, van de Leeuwenhoek-commissie en van 1977-1979 voorzitter van de Bibliotheek-commissie van de Akademie. Al deze functies lagen hem na aan het hart.

Bij zijn aftreden als bestuurslid van de Akademie werd hem in de Verenigde Vergadering van 16 april 1984 de Akademiepenning toegekend.

Om de rol van Stafleu ten opzichte van de Akademie-instituten te verduidelijken, is het dienstig de situatie te schetsen die bij zijn aantreden bestond. Ten eerste stond de overheid destijds zeer kritisch ten opzichte van de Akademie. Ten tweede was er een mengvorm in het beheer van de instituten, waarbij de minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen het personele beheer voerde en de Akademie het inhoudelijke beheer. De Akademie kon niets doen zonder de medewerking van de minister. En in de derde plaats voelde de Akademie zich maar ten dele betrokken bij de instituten. Het beheer was uitbesteed aan Commissies tot Beheer, waarvan de verantwoordelijkheden alleen in globale zin waren omschreven. Kortom, als er problemen waren, was het onduidelijk wie aansprakelijk was en wie precies het 'bevoegd gezag' vertegenwoordigde.

Naar aanleiding van problemen binnen het Limnologisch Instituut, en zeker ook gevoed door het besluit van de minister om één van de rechtstreeks onder hem ressorterende instituten (het Hersen-Instituut) te sluiten (1975-1976), heeft Stafleu een aantal duidelijke lijnen uitgezet die de grondslag vormden van de latere vorm van instituutbeheer door de Akademie.

1. De bevoegdheid van de Commissies tot Beheer werd vervangen door een adviestaak van wetenschapscommissies; het primaat van het bestuur van de Akademie inzake de instituten werd duidelijk vastgesteld, tenslotte resulterend in twee besturen: een voor de instituten op het gebied van de Levenswetenschappen en een voor die op het gebied van de Geesteswetenschappen en Wetenschappelijke Informatie.
2. Het bestuur kreeg een zelfstandige taak in het uitvoerend beheer, onder een directeur (begonnen als een adjunct-directeur van de instituten in 1978).
3. De directeur van het instituut werd als eerste verantwoordelijk voor de kwaliteit van het werk dat daar verricht wordt.

Stafleu heeft deze ontwikkelingen tijdens zijn secretaris-penningmeesterschap van de Akademie ingevoerd op de hem kenmerkende wijze: niet formalistisch en bureaucratisch, niet via tijdrovende reorganisaties, maar door te doen en soms ook de betrokkenen voor voldongen feiten te plaatsen, hen laconiek duidelijk makend

dat hij de beste of zelfs de enig mogelijke weg gekozen had. Hij heeft hiermee, in de onderhavige periode, de positie van de Akademie als instituutsbeherende organisatie veilig gesteld. Dit is van groot belang geweest voor de Akademie, maar zeker ook voor de instituten, die zich in een duidelijke organisatiestructuur konden voorbereiden op een ander klimaat in het onderzoek.

De inbreng van Stafleu in de Biologische Raad was eveneens van groot belang. Hij kwam als vertegenwoordiger van de Universiteit van Utrecht in de Raad. Hij volgde J. Lever op als voorzitter in 1970 en bleef dit tot 1979. In die jaren had hij een centrale functie voor de biologie in Nederland. In 1970 riepen de Raad en de Afdeling Natuurkunde de Stichting BION in het leven, als onderdeel van de organisatie zwo (later NWO). Stafleu vormde samen met Lever, Quispel, De Wilde, Baerends, Van Arkel en Vervelde het eerste bestuur daarvan, en stimuleerde de oprichting van werkgemeenschappen.

Het traditionele beleid van de Raad liet Stafleu in hoge mate over aan de secretaris, zijn trouwe medewerker D. van der Mei. Zijn belangrijkste inbreng werd bepaald door zijn zorg over de bij zwo en de minister levende, en zijns inziens onjuiste, indruk dat het biologisch onderzoek sterk versnipperd zou zijn, kwalitatief vaak onder de maat en vaak duplicerend. In 1975 nam hij daarom samen met K. Verhoeff het initiatief tot het *Open Beraad* over het biologisch onderzoek, een van de eerste pogingen tot een verkenning van een geheel vakgebied. Hij trad hierin omzichtig op, omdat hij goed doordrongen was van het risico van een dergelijke, bij de biologen volstrekt onbekende onderneming, uitmondend in uitspraken over de kwaliteit van faculteiten, instituten en vakgroepen. Elke uitspraak over de kwaliteit woog hij zeer zorgvuldig.

Hoewel het directe effect van het rapport (1978) moeilijk is te meten, is dit *Open Beraad* een aanzet geweest tot grondig zelfonderzoek in vele faculteiten, en heeft het zeker aan de betere profilering van de biologie bijgedragen.

Al was Stafleu als geen ander doorkneed in de nomenclatuurregels en hun toepassing, toch lag zijn hart veeleer bij de biohistorie, bij de grote botanici van het verleden en hun werk. Om Werner Greuter te citeren: 'Men and their work; humans as they interact in the context of their time and as they build their time, laying the foundations for the generations to come; history of science and not of science alone; these were Stafleu's real passion.'

Ondanks zijn menigvuldige organisatorische beslommingen was Stafleu een vruchtbaar publicist met werk van hoog gehalte. Het aantal van zijn publicaties bedraagt 645, verschenen van 1938 tot 1997. Daaronder bevinden zich tal van recensies; veelal overschrijden deze de inhoud van normale boekbesprekingen door hun kritische betoogtrant, waarin hij zijn wetenschapstheoretische en methodologische gezichtspunten tot uiting bracht. Behalve zijn reeds gememoreerde taxonomische publicaties voegden zich daarbij vooral studies over de ontwikkeling der grondslagen van de systematische biologie gedurende de periode van 1750 tot

1850. Als resultaat van dit werk verscheen een aantal fraaie biografieën van grote onderzoekers, met name M. Adanson (1963-1968), l'Héritier de Brutelle (1963), A.P. de Candolle (1963), A.L. de Jussieu (1964), F.A.W. Miquel (1966) en B. Delessert (1970). De studie over Miquel was een eerbetoon aan de schrijver van de eerste flora van Nederlands-Indië en stichter van het Botanisch Museum en Herbarium te Utrecht. Verwant voelde Stafleu zich veeleer met Adanson (1727-1807), die de grondslagen legde voor het natuurlijk systeem der planten, daarbij het kritiekloos aanvaarden van overgeleverde normen afwees, en zich niet a priori vastlegde op de waarde of rangorde van de verschillende kenmerken. Stafleu tekende hem als de initiator van de moderne numerieke taxonomie.

Zijn belangrijkste werk was de in 1971 verschenen klassieke monografie *Linnaeus and the Linnaeans, the spreading of their ideas in systematic botany, 1735-1789*. Het was geen geringe prestatie, na het vele dat over Linnaeus en zijn tijdgenoten reeds geschreven was, een zo originele en baanbrekende studie te leveren. Stafleu zag Linnaeus, de grondlegger van de huidige taxonomie en haar nomenclatuur en methodiek, als de overgangsfiguur tussen de toen verouderende essentialistische en aprioristische zienswijze en een moderne nominalistische en empirische aanpak.

De biohistorische werken van Stafleu zijn tevens een bezinning op de eigentijdse methoden en grondbeginselen van de taxonomie, in zoverre als deze nog een vermenging vertonen van dikwijls niet herkende oude denkpatronen met hedendaagse biologische begrippen en zienswijzen.

Stafleu was een van de grote biohistorici van de wereld, de voortzetter van het werk van zijn voornaamgenoot Frans Verdoorn.

Stafleu werkte bovendien mee aan twee encyclopedieën, de zevende druk van de Grote Winkler Prins (1966-1975), en Scribner's Dictionary of scientific biography (16 delen, New York 1970-1980). Van zijn Nederlandstalige publicaties mogen hier worden genoemd: zijn levensberichten van J. Lanjouw (1984) en C.E.B. Bremerkamp (1985) in de Jaarboeken van de Akademie; zijn studie *Het biosystematisch patroon anno 1969*; zijn inbreng inzake de nomenclatuur in drie afleveringen van de onvoltooid gebleven *Flora Neerlandica* (1961-1966); en zijn hoofdstukken over nomenclatuur in het *Compendium van de Pteridophyta en Spermatophyta* door J. Lanjouw (1968) en het *Compendium van de Spermatophyta* door A.L. Stoffers (1982), beide voortzettingen van het bij alle oudere biologen bekende Compendium van A.A. Pulle.

De meeste tijd en aandacht besteedde Stafleu evenwel aan zijn bibliografische werk *Taxonomic Literature*, een magistrale documentatie van duizenden pagina's in een aantal delen, waarom andere vakgebieden de botanische taxonomie benijden. De eerste editie, in één deel, verscheen in 1967; aan de tweede uitgave, in zeven delen, werkte Stafleu twaalf jaar, samen met R.S. Cowan. Het laatste deel (926 p.) verscheen in 1986 als nr. 115 van *Regnum Vegetabile*. Stafleu achtte die taak

daarmee voltooid. Hij had na zijn emeritaat nog twee grote wensen: het schrijven van een biografie over Adolf Engler (1844-1930), de grote Duitse plantensystematicus wiens werk en persoon hij bewonderde, en het beschrijven van de geschiedenis van de New York Botanical Garden ter gelegenheid van haar honderdjarig bestaan. Vooral aan het eerste project heeft hij veel tijd besteed; zes voorstudies werden gepubliceerd. Hij voelde echter, dat zijn denkvermogen en werkkraft afnamen, en zag met wijze zelfkennis af van de verwezenlijking van zijn droom. In plaats daarvan besloot hij in 1989 te werken aan een supplement op het eerste deel (A-G) van *Taxonomic Literature*, nu met behulp van zijn oude vriend Erik Menega, eveneens in Utrecht. Deze taak kon helaas niet worden voltooid.

De instellingen die Stafleu frequenteerde en waar hij om zo te zeggen kind aan huis was, waren vooral het Rijksherbarium te Leiden, Smithsonian Institution te Washington DC, de New York Botanical Garden, de Missouri Botanical Garden, de Nationale Plantentuin van België, Conservatoire et Jardins Botaniques te Genève, het botanisch instituut van de Universiteit van Bergen (Noorwegen), en, wellicht nog het meest, de Botanischer Garten und Botanisches Museum Berlin-Dahlem, waaraan hij zijn uitgebreide botanische bibliotheek naliet. In zekere zin was Nederland voor hem te klein.

Evenals vele andere beoefenaren van de bijzondere plantkunde had Stafleu zowel een alfa- als een bèta-natuur. Hij was met overtuiging een exact natuurwetenschappelijk denkende bioloog, maar tevens een voortreffelijk stilist met literaire kwaliteiten, grote interesse voor de humaniora, en met het vermogen historische gebeurtenissen en processen in een verband onder woorden te brengen. Hoewel hij geen gymnasiale opleiding had genoten, bezat hij een redelijke kennis van het Latijn, en hij beheerste de drie moderne hoofdtalen grondig. Vooral in het Engels was hij een uitstekende spreker.

Frans Stafleu bespeelde geen instrument, maar had een grote belangstelling voor muziek, met een voorkeur voor de Barok en de klassieke periode die wij deelden. Mozart en Purcell hadden onze voorliefde. Op zijn oude dag ging zijn interesse echter veeleer uit naar popmuziek.

Frans Stafleu was een extraverte, vastberaden, besluitvaardige persoonlijkheid, begiftigd met een hoge mate van intelligentie en een ijzersterk geheugen. Hij had een scherpe mensenkennis, die berustte op koele analyse. Hard werken was zijn devies en dat verwachtte hij ook van anderen. Trage, luie en besluiteloze lieden waren hem een gruwel, maar vooral tijdens zijn werkzaamheden voor de Akademie en de Biologische Raad kenmerkte zijn omgang zich door geduld en tact.

Vele eerbewijzen vielen Stafleu ten deel. Hij was Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw, doctor honoris causa van de Universiteit van Bergen in Noorwegen, Foreign Member van de Linnean Society of London en van de Finnish Academy of Sciences, Foreign Fellow van de Botanical Society of Edinburgh, Honorary Foreign Member van de American Society of Plant Systematists,

Corresponding Member van de Botanical Society of America, Honorary President van het 14e Internationale Botanische Congres in Berlijn (1987). Hij werd onder meer begiftigd met de Willdenow Medal van de Botanischer Garten und Botanisches Museum in Berlijn (1981), de Founder's Medal van de Society for the History and Bibliography of Natural History (1986), de Engler Medal in Gold van de IAPT (1987), de Distinguished Service Award van New York Botanical Garden (1989) en de eresleutel van de stad Nisjni Novgorod.

Tot ontsteltenis van zijn verwanten, collega's en vrienden bleek in juli 1991 dat hij leed aan kanker, met een levensverwachting van ten hoogste drie jaar. Dankzij een nieuwe therapie kon dat worden uitgesteld; hij werkte gestadig door aan het supplement op *Taxonomic Literature*. In 1993 begonnen zijn denkvermogen en geheugen echter af te nemen, het begin van de ziekte van Alzheimer. Zo lang hij kon, werkte hij door, maar in 1995 kwam die taak geleidelijk geheel op Mennega te rusten. In 1997 verscheen supplement 4. Deze vier supplementen, samen 2081 pagina's, besloegen nog slechts de letters A tot en met C.

Het was de bedoeling, dat Mennega deze taak voor de letters D tot G zou voltooien. Helaas kwam hieraan een einde door diens onverwachte overlijden op 27 januari 1998.

In de persoonlijkheid van Stafleu voltrok zich in de laatste jaren een onvermoede verandering. Nu zijn denkvermogen en zijn geheugen hem in de steek lieten, kon zijn gevoelsleven zich onbelemmerd uiten. Fysiek bleef hij actief; nog drie weken voor zijn dood wandelde hij met zijn vrouw door zijn geliefde landschap van Rhijnauwen en Oud-Amelisweerd, nabij zijn woning.

Eerst in de laatste weken zag zijn vrouw zich genoodzaakt, hem in een verzorgingstehuis onder te brengen. Hij overleed op 16 december 1997. Op zijn crematieplechtigheid werd hij onder meer herdacht door zijn collega's John Reed (New York) en Werner Greuter (Berlijn) en zijn vroegere medewerker Dirk van der Mei. Zijn jongste zoon memoreerde in zijn herdenkingswoord dat hij twee vaders had gehad: lange tijd de zich in zijn studeerkamer opsluitende harde werker met koel brein en afstandelijke houding, doch in de laatste jaren een bij zijn gezin betrokken en emotioneel meelevende ouder.

In Frans Stafleu verloren wij een geleerde van internationaal formaat en iemand van grote verdienste voor onze Akademie.

Een uitvoerig levensbericht van de hand van professor Werner Greuter, met een lijst van Stafleu's publicaties, verscheen in *Taxon* 47, pag.3-36, februari 1998.

Gaarne betuig ik mijn dank voor door hen verstrekte gegevens aan mevrouw C.A.M. Stafleu-Corporaal en voorts aan Werner Greuter, Wil Keuken, Norbert Kilian, Jan Lever, Dirk van der Mei, Bep Mennega, Ad de Roon en Gea Zijlstra.